

УДК 339.9

І.А.ОСТРОВСЬКИЙ, Є.П.ДАНИЛЬЧЕНКО, кандидати екон. наук,
О.А.ШЕКШУЄВ

Харківська національна академія міського господарства

ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Розглядаються суперечливі прояви сучасної зовнішньої трудової міграції та напрямки державного регулювання нею.

Однією з найбільш суперечливих в економіці нашої країни є ситуація на ринку праці, зокрема, міграційний аспект останнього. Зовнішня трудова міграція за сучасних умов має достатньо неоднозначних проявів як економічного, так і неекономічного характеру. Економічні причини існуючих проблем докладно розглянуті в науковій літературі (А.Кіреєв [3], В.Гесць [6], Р.Нурєєв [5] та ін.) і періодичних виданнях, наприклад, [1, 2, 4]. Регіональні, історичні, юридичні й політичні моменти є предметом постійних дискусій, насамперед, під час передвиборчих кампаній та по гарячих слідах трудових конфліктів і міжнародних скандалів.

Але хід подій спонукає робити комплексні оцінки з позицій загальної економічної теорії. Тому, на нашу думку, є актуальним інституціональний підхід до визначення проблем і заходів їх розв'язання. У сучасній літературі нема однозначних оцінок щодо шляхів поєднання різних аспектів аналізу питань міжнародного руху робочої сили. Проте поява нових суперечливих моментів збільшує ризики, які достатньо накопичені у зазначеній сфері. Треба узагальнювати підходи та приходити до найбільш аргументованої позиції. Метою даної статті є спроба проаналізувати деякі больові точки трудової міграції в Україні з позицій інституціональної теорії.

Як відомо, інституціональний підхід об'єднує економічні й не-економічні, зокрема, загальні та особливі моменти досліджень [5, с.126-127]. Тому слід зазначити наявність загальнодержавних і регіональних особливостей міграції.

Визначимо головні чинники, які сприяють еміграції з України:

- різниця в рівні життя порівняно з більш розвинутими країнами, зокрема, “відплив умів”;
- економічні й правові перешкоди;
- кримінальна ситуація і проблеми безпеки людей;

- інші неекономічні мотиви.
Ключовими чинниками імміграції в Україну є:
- більш високий рівень життя, ніж в інших країнах;
- використання української території в транзитних цілях;
- скорочення населення і певний попит на робітників деяких спеціальностей;
- повернення колишніх емігрантів та ін.
Визначимо позитивні сторони міжнародної трудової міграції:
- економія бюджетних коштів на освіту і підготовку фахівців-іммігрантів;
- розширення бази оподаткування за рахунок використання іммігрантів;
- економія на розробці й впровадженні різних форм інтелектуальної власності;
- передача виробничих навичок і досвіду;
- розвиток гуманітарних контактів;
- можливість зменшити структурні диспропорції національного трудового ринку (старіння населення та його скорочення, заповнення ніш як непрестижних, так і нових спеціальностей);
- можливість іммігрантів переказувати доходи на батьківщину.

Негативні наслідки мають досить широкий спектр прояву. Йдеться про загострення конкуренції на ринку праці, посилення нелегальної міграції, криміналізацію місць мешкання іммігрантів, зростання витрат на виконання міжнародних зобов'язань щодо забезпечення прав мігрантів та ін.

Суб'єкти ринку мобільні, легше пристосовуються до вимог роботодавців, у них послаблені національні уподобання [6, с.255-256]. Міжнародна мобільність робочої сили призводить до координації соціальної політики різних країн, зокрема:

- умов праці, способів найму і звільнення робітників;
- оплати праці;
- надання відпусток;
- соціального страхування і пенсійного обслуговування;
- надання пільг та ін.

Міжнародний ринок праці має сегментований характер. Визначають два основні сегменти в структурі міжнародного трудового ринку.

Перший складається з працівників високої кваліфікації зі стабільними трудовими навичками й стабільним попитом на трудові послуги. Насамперед, йдеться про досвідчених менеджерів, програмістів та

представників інших сучасних професій. Другий сегмент стосується працівників низької кваліфікації, що веде до їх готовності дуже часто змінювати місця праці, впритул до здійснення нелегальної міграції [3, с.327].

Саме вказана сегментація стосується еміграції, імміграції та транзиту через українську територію. Держава повинна всіляко стимулювати тенденцію гальмування відтоку заробітчан за кордон і впорядкувати перебування іноземців в Україні.

По-перше, цілеспрямовано створювати робочі місця як у високотехнологічних сферах з адекватними умовами винагороди, так і в таких галузях, як сільське господарство, легка промисловість, будівництво, тобто там, де сьогодні використовується праця мігрантів у Європі.

По-друге, необхідно посилити контроль на російсько-українському кордоні, щоб Україна, наприклад, Харківська область, не перетворювалися на транзитну зону для нелегалів з усього світу. В 2005 р. в Україну в'їхали близько 120 тис. громадян з країн "ризик", більше 36 тис чол. не покинули нашу територію, перетворившись у нелегалів [2]. Не має однозначних наслідків прагнення ввести безвізовий режим з країнами ЄС, що здатне викликати нову хвилю повальної еміграції та транзиту.

По-третє, слід радикально переглянути механізм оплати праці всередині країни, у першу чергу, нарахування на фонд оплати праці, які наблизилися до 40%. Це занадто обтяжливо для роботодавця, тому він спрямовує зусилля на тіньові форми винагороди за працю. Зарплата повинна бути адекватною не тільки прожитковому мінімуму, але й реальної праці людей. Тим більше, що на таких умовах наполягає і ЄС під час переговорів про шляхи євроінтеграції України. Крім того, треба стимулювати ділову активність заробітчан, здатних до початку власного малого або середнього бізнесу.

Суттєве відставання середньої зарплати в Україні від рівня більш розвинутих країн є, з одного боку, причиною відтоку робочої сили з країни, з іншого – частиною конкурентних переваг нашої держави. Багато світових, насамперед, європейських компаній переміщують свій бізнес у країни з дешевшою робочою силою з метою мінімізувати витрати й збільшити прибутки. Але достатньо очевидні вигоди зазначеного переміщення для країн-реципієнтів: підвищення зайнятості, зростання доходів, прилучення до нових знань і технологій, більші надходження до бюджету, а при грамотному їх розподілі – ще розвиток інфраструктури і вирішення соціальних проблем. Одночасно використання іноземних фахівців сприяє розповсюдженню навичок сучасного менеджменту і бізнес-культури не тільки на конкретних виробни-

цтвах, але й в підрозділах партнерів, суміжників і конкурентів на нашій території. Але існує і довгостроковий аспект переміщення ділової активності з більш розвинутих держав до країн, що менш розвинуті, коли поступово здійснюється економічне вирівнювання регіонів. Таким класичними прикладами стали Іспанія і Ірландія, які на певному етапі розвитку раціонально використали перевагу своєї відносної бідності.

Харківщина входить у п'ятірку найбільш інвестиційно привабливих регіонів України. У 2005 р. в області побували представники деяких відомих компаній і банків. Наприклад, тайландська компанія "Foxconn" готова вкласти 150 млн. дол. у виготовлення комп'ютерної техніки, словенська "Gorenje" – близько 30 млн. дол. у створення власного виробництва побутової техніки, австрійська "Ami Water" – 200-300 млн. дол. у розвиток міського водопостачання [1, с.82]. Таким чином, саме інвестиційна привабливість є внутрішньою перевагою нашої області, що здатне поліпшити коротко- і довгострокові вигоди від додаткової зайнятості, прийняття кваліфікованих фахівців з-за кордону, недопущення потенційного виїзду працездатних працівників.

Ще одна суттєва конкурентна перевага нашої області – інтелектуальний ресурс наукових і освітніх установ, які вже виконують 16% загальнодержавного обсягу науково-технічних робіт [4, с.72]. Визначення відповідних інституціональних передумов, повернення до особливого інвестиційного режиму інвестування, спроба створити власний варіант "силіконової долини" – це складові як скорочення "відпливу умів", так і залучення кваліфікованих кадрів ззовні.

Таким чином, підвищення уваги до міграційних процесів є важливою передумовою сталого розвитку як держави у цілому, так і Харківської області. Одночасно додаткового аналізу потребує вплив мегаекономічних чинників, наприклад, коротко- і довгострокові наслідки вступу України до Світової Організації Торгівлі.

1. Артеменко В. Новый век свободы // Эксперт Украина. – 2006. – №10. – С.76-83.
2. Астахов С. Почему Петренко должен кормить Яо Линя? // Держава 2000. – 2006. – №7. – С. В5.
3. Киреев А.П. Международная экономика. В 2-х ч. Ч.1. – М.: Международные отношения, 1997. – 416 с.
4. Коломийцев В. Мозговой центр страны // Эксперт Украина. – 2006. – №10. – С.70-75.
5. Нуреев Р. Теории развития: институциональные концепции становления рыночной экономики // Вопросы экономики. – 2000. – №6. – С.126-145.
6. Перехідна економіка / За ред. В.Гейця. – К.: Вища школа, 2003. – 591 с.

Отримано 17.02.2006